

Bijlage 3 Adem-Tocht april 2017

Vier getuigenissen die door de gespreksleider/ster met nut vooraf kunnen gelezen worden/eventueel afgedrukt:

1 Joris Delporte in *Tertio* 31 aug. 2016: Oud Zeer

N.a.v. overdreven besparingen in de ouderenzorg schrijft hij in 'Standpunt' tot slot:

Aan schertsbeelden over "de onrust in rusthuizen" en snelle oplossingen om die rust te herstellen, blijkt allerm minst een gebrek. Heel letterlijk heeft cartoonist Lectr daarvan een typisch staaltje getoond, wanneer een figuurtje zich naast zijn oude moeder hardop afvraagt "is euthanasie niet stilaan humaner" (dan een woonzorgcentrum)? Wrange humor die in cynisme nauwelijks onderdoet voor suggesties van experts om "dure behandelingen die het leven en lijden onnodig rekken" te staken. Wat de samenleving daarmee uitspaart, geeft naar hun mening een financiële injectie aan de woonzorgcentra.

De automatische associatie tussen manco's binnen onze ouderenzorg en bewust het voltooid geachte leven verkorten, illustreert welke schrikbarende verschuiving in ethisch aanvoelen zich voordoet. Levenskunst op leeftijd blijkt synoniem met "tijdig kiezen voor de uitgang". Geruchten over "therapeutische hardnekkigheid" - waarvoor overigens niemand bewijzen levert - dienen die wankele argumentatie te stutten. Gelukkig wijzen alerte zorgethici op de sluipende impact van dat discours. Oudere medemensen overwegen verontrustend vaak de ultieme *exit strategy*, om hun kinderen niet tot last te zijn. De lijn tussen zelfbeschikking en eenzame wanhoop is dan flinterdun.

Waardigheid is door - jonge en gezonde - herauten van extreme zelfbeschikking bijzonder "eng" ingevuld, in alle betekenissen van het woord. Bij hun ver-van-mijn-(rusthuis)bedshow verdwijnt vooral uit beeld hoe ondanks het klimmen van de jaren eenieder vooral "zin" wenst te hebben in zijn of haar bestaan. Die zinbeleving hangt samen met nabijheid. Daarom maken pakweg woonassistenten waarschijnlijk nog het grootste verschil. Deze professionals springen in het gapende gat van zowel vergrijzende religieuze congregaties als schaarsere scharen andere vrijwilligers en bieden dankzij hun luisterbereidheid extra levenskwaliteit. Woonzorgcentra en "zorshotels", ze verdienen naast voldoende handen ten minste evenveel harten.

2 Thomas Vandevéken over het afsterven van zijn vader

Vandevéken, o.m. bekend uit het TV-programma '*Alleen Elvis blijft bestaan*' blikt in DS van 9 mei 2016 terug op het afsterven van zijn vader veertien jaar geleden. Samen met zijn moeder en zijn broer keerde hij naar het nest dat hij nog maar enkele jaren voordien had verlaten terug om voor zijn stervende vader te zorgen, anderhalf jaar lang.

De luxe van het afscheid

De Vandevékens vormden een hecht gezin, dat na de maaltijd vaak de hele verdere avond aan tafel bleef zitten praten. 'Ook als er een haar in de boter zat, werd daarover gepraat tot het was opgelost', zegt Thomas. 'Dat was een motto van mijn vader: nooit met ruzie gaan slapen.'

Toen vader Hugo ziek werd, hadden 'zijn mannen' het nest al enkele jaren verlaten, maar

ze besloten terug te keren om hun moeder bij te staan. Anderhalf jaar hebben ze samen hun wegwijnende vader verzorgd. 'Het was vreselijk,' zegt Thomas, 'hij heeft verschrikkelijk geleden. Vooral de laatste maanden, met de doorligwonden, en met de morfine die zijn bewustzijn aantastte. Gewoon verschrikkelijk. En toch was het ook mooi: het heeft ons allemaal weer dichterbij elkaar gebracht, zeker mijn broer en mij: we waren de jaren voordien wat van elkaar vervreemd, en die nachtmerrie heeft onze band weer versterkt. Er waren enkele klinkende ruzies voor nodig, maar toch.'

De Belgische euthanasiewet dateert van 2002, van kort voor Ugo Prinsen (*artisten-naam voor de acteur Hugo Vanderveken*) ziek werd, dus. 'Hij wou er niet van weten' zegt Thomas. 'Hij wou optimistisch blijven, hij wou die rotziekte verslaan. Hij wou zo hard niet doodgaan, een euthanasieformulier invullen zag hij als een capitulatie. Helemaal op het eind wou hij het wel, maar toen was het te laat: door de morfine was hij volgens de artsen ontoerekeningsvatbaar.'

'Ik heb die angst voor de dood altijd met hem gedeeld. Je wilt toch leven, je legt je toch niet neer bij de dood? Maar ik heb uit zijn aftakelingsproces één ding onthouden: als ik ooit de ziekte krijg - wat niet uitgesloten is, omdat de gevoeligheid ervoor erfelijk is - dan wil ik euthanasie voor er morfine aan te pas moet komen.'

Hugo Vanderveken klampte zich helemaal op het eind weer vast aan het geloof uit zijn jeugd, dat hij nochtans als volwassene had afgezworen. 'Dat was vreemd', zegt Thomas. 'Ik ben zelf areligieus, en het onderwerp kwam in ons gezin zelden ter sprake, ik begreep die reflex dus niet. Maar ik ben er niet over in discussie gegaan: alles wat hem op dat moment troost kon bieden, was welkom. Dat gezegd zijnde: we hebben dat anderhalve jaar bijzonder veel met elkaar gepraat. Dat is het enige mooie aan die vreselijke episode: ik blijf met geen enkel gevoel van schuld achter, of met het gevoel dat ik hem nog iets wou vertellen. Alles, maar dan ook werkelijk alles, hebben we kunnen uitpraten. Dat is dan weer een luxe die je niet hebt als je vader je plots ontvalt.'

3 Aan de zes gedetineerden die ik mocht ontmoeten (Guido Debonnet)

Nadat ik met zes gedetineerden in het kader van 'tralies uit de weg' was samen geweest, heb ik deze tekst geschreven en tot afscheid aan hen gegeven.

Zoals ik jullie heb ontmoet - zo dacht ik -
kon ik jullie evengoed op straat hebben tegen gekomen.

Jullie zijn niet anders dan anderen.

Je hebt je elke maandagavond als gewone mensen laten kennen
met normale verlangens naar geluk, naar familiale genegenheid,
naar dienstbaar zijn voor anderen door je werk, naar contact,
naar een stukje cake, naar een grapje en naar begrip.

Maar de rugzak die je meedraagt in je leven
is wellicht zowel mentaal als fysiek
door omstandigheden heel zwaar gaan wegen.

En op een dag is de lont doorgeslagen en ontploft.

Voor lange tijd ben je van je vrijheid beroofd
en ben je afhankelijk van de goodwill van anderen.

Ik heb gemerkt dat leven in de gevangenis
een heel eigen leven is, met eigen wel en eigen wee.

Ik hoop dat je het *vertrouwen* bewaart

dat je op de dag dat je vrij komt

een nieuwe weg kan inslaan

en op het goede spoor kan doorgaan.

Ieder mens heeft in zich een heel *sterke weerbaarheid*.

Ik heb de vrees gevoeld en de angst dat je mogelijk weer in de greep zou komen van wat je vroeger overkomen is. Maar ook heb ik gehoord dat je een nieuw mens kan worden als je luistert naar wat *Gods verhaal met mensen* in de Bijbel is. Verveling kan je overvallen; twijfel of het ooit nog goed wordt. Maar er komt een dag dat je de cel voor goed verlaat en dat **een nieuwe toekomst** op je wacht. Als ik met de trein naar huis reed, dacht ik steeds: "Nu zitten ze daar weer tussen hun vier muren." Maar ik hoopte telkens dat er iets van de afscheidshanddruk je het gevoel zou geven: vanavond ben ik niet alleen.

4 Nieuwjaarsbrieven aan gedetineerden

'Bond zonder Naam' nam het initiatief een nieuwjaarsbrief te laten schrijven naar iemand achter tralies. Zo ontstaan er sociale verbindingen die belangrijk zijn voor een succesvol herintegratieproces van een gevangene. Uit twee van die brieven citeer ik een stuk:

"Het leven is een lange ontsnappingspoging uit de kooien die anderen voor je maken. Of die je voor jezelf maakt. Ook ik draag een kooi, net zoals alle andere mensen. Ik heb geleerd dat enkel de beweging ervoor zorgt dat we ons nooit laten vangen. Beweging brengt permanent contact met zich mee, met de Ander, met je diepe zelf en met het mysterie dat de hele wereld omvat. Ik hoop dat je dat geloof in liefde, bevrijding en vrijheid zult vinden. Of dat je het al hebt. In dat geval ben je al vrij. Gelukkig Nieuwjaar en tot zo."
(uit de brief van Koen Vanmechelen, kunstenaar)

"Onlangs zag ik de beklijvende documentaire van Nic Balthazar over gedetineerden. Op een sobere manier getuigden ze over hun barre levenstocht en hoe het zover was kunnen komen en ik kreeg de indruk dat die gasten al op zeer jonge leeftijd ontspoord waren. Teveel stampen gehad, vermoedde ik, zowel mentaal als fysiek, mishandeld, mismeesterd, niet begrepen, afgewezen, het gezin ontwricht, drank, drugs. Tja, dan is het lontje bijzonder kort geworden en op een dag ontploft het in de verziekte geest met de verschrikkelijke gevolgen vandien. En ik weet het, meester, het is te kort door de bocht om de maatschappij de schuld te geven. Maar ik weet één ding: opvoeden is een serieuze verantwoordelijkheid en velen zijn daartoe niet in staat omdat ze nu eenmaal te lomp in 't leven staan. Och man, schuld heeft vele vaders!" *(uit de brief van Marc Van Eeghem, acteur)*